

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ

της 13ης Μαρτίου 2001 *

Στην υπόθεση C-379/98,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Landgericht Kiel (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

PreussenElektra AG

και

Schleswag AG,

παρισταμένων των:

Windpark Reußenköge III GmbH

και

Land Schleswig-Holstein,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 και 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 28 ΕΚ και 87 ΕΚ), καθώς και 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, C. Gulmann, M. Wathelet και B. Σκουρή, προέδρους τμήματος, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet, P. Jann, L. Sevón και R. Schintgen (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs,
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η PreussenElektra AG, εκπροσωπούμενη από τον D. Sellner, Rechtsanwalt,
- η Schleswag AG, εκπροσωπούμενη από τον M. Nebendahl, Rechtsanwalt,
- η Windpark Reußenköge III GmbH και το Land Schleswig-Holstein, εκπροσωπούμενοι από τον W. Ewer, Rechtsanwalt,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους W.-D. Plessing και C.-D. Quassowski,
- η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον H. Rotkirch και την T. Pynnä,
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους V. Kreuschitz και P. F. Nemitz,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της PreussenElektra AG, της Schleswig AG, της Windpark Reußenköge III GmbH, του Land Schleswig-Holstein, της Γερμανικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 27ης Ιουνίου 2000,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 26ης Οκτωβρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διάταξη της 13ης Οκτωβρίου 1998, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 23 Οκτωβρίου 1998, το Landgericht Kiel υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 30 και 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 28 ΕΚ και 87 ΕΚ), καθώς και 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκριναν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της PreussenElektra AG (στο εξής: PreussenElektra) και της Schleswig AG (στο εξής: Schleswig) σχετικά με την επιστροφή ποσών που κατέβαλε η πρώτη στη δεύτερη κατ' εφαρμογήν του άρθρου 4, παράγραφος 1, του Gesetz über die Einspeisung von Strom aus erneuerbaren Energien in das öffentliche Netz, της 7ης Δεκεμβρίου 1990 (νόμου περί της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος προερχομένου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στο δημόσιο δίκτυο, BGBl. 1990 I, σ. 2633, στο εξής: Stromeinspeisungsgesetz), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 3, παράγραφος 2, του Gesetz zur Neuregelung des Energiewirtschaftsrechts, της 24ης Απριλίου 1998 (νόμου περί της νέας ρυθμίσεως του οικονομικού ενεργειακού δικαίου, BGBl. 1998 I, σ. 730, στο εξής: νόμος του 1998).

Το κανονιστικό πλαίσιο

- 3 Ο Stromeinspeisungsgesetz άρχισε να ισχύει την 1η Ιανουαρίου 1991. Σύμφωνα με το άρθρο του 1, με τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», ως είχε στην αρχική του διατύπωση, ρύθμιζε την εκ μέρους των δημοσίων επιχειρήσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας αγορά ηλεκτρικού ρεύματος παραγομένου αποκλειστικά από υδραυλική ενέργεια, αιολική ενέργεια, ηλιακή ενέργεια, αέριο προερχόμενο από χώρους διαθέσεως απορριμμάτων και εγκαταστάσεις καθαρισμού ή προϊόντα ή βιολογικά κατάλοιπα και απορρίμματα της γεωργίας και της δασοπονίας, καθώς και την πληρωτέα γι' αυτό το είδος ρεύματος αμοιβή.
- 4 Δεν αμφισβητείται ότι η έννοια της δημόσιας επιχειρήσεως παροχής ηλεκτρικής ενέργειας καλύπτει τόσον ιδιωτικές επιχειρήσεις όσον και επιχειρήσεις που ανήκουν μερικώς ή εξ ολοκλήρου στον δημόσιο τομέα.
- 5 O Gesetz zur Sicherung des Einsatzes von Steinkohle in der Verstromung und zur Änderung des Atomgesetzes und des Stromeinspeisungsgesetzes, της 19ης Ιουλίου 1994 (νόμος περί διασφάλισης του εφοδιασμού με άνθρακα των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και περί τροποποιήσεως του νόμου περί της πυρηνικής ενέργειας και του Stromeinspeisungsgesetz, BGBl. 1994 I, σ. 1618, στο εξής: νόμος του 1994), επέκτεινε το πεδίο εφαρμογής του Stromeinspeisungsgesetz, όπως ορίζεται από το άρθρο του 1, στο ηλεκτρικό ρεύμα που προέρχεται από τη βιομηχανία ξύλου. Ο νόμος του 1998 αντικατέστησε την αναφορά στα προϊόντα ή βιολογικά κατάλοιπα και απορρίμματα της γεωργίας και της δασοπονίας, καθώς και στη βιομηχανία του ξύλου, με την έκφραση «βιομάζα» και διευκρίνισε ότι ο Stromeinspeisungsgesetz εφαρμόζεται στο ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται από τις απαριθμούμενες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας «εντός του πεδίου ισχύος του παρόντος νόμου».
- 6 Το άρθρο 2 του Stromeinspeisungsgesetz, με τίτλο «Υποχρέωση αγοράς», προβλέπει ότι οι επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας έχουν την υποχρέωση να αγοράζουν το ρεύμα που παράγεται εντός της ζώνης τους εφοδιασμού από ανανεώσιμες

πηγές ενέργειας και να το πληρώνουν σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3. Όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο του 1998, με τον οποίο προστέθηκε μια δεύτερη και μια τρίτη πρόταση, το άρθρο αυτό έχει ως εξής:

«Οι επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας που εκμεταλλεύονται γενικό δίκτυο παροχής υποχρεούνται να αγοράζουν το ρεύμα που παράγεται εντός της ζώνης τους παροχής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και να καταβάλλουν αμοιβή για τις εν λόγω παροχές ηλεκτρικού ρεύματος σύμφωνα με το άρθρο 3. Όσον αφορά τις εγκαταστάσεις παραγωγής που δεν βρίσκονται εντός της ζώνης παροχής επιχειρήσεως εκμεταλλευομένης δίκτυο, η υποχρέωση αυτή αφορά την επίχρηση της οποίας το προσαρμοσμένο στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος δίκτυο είναι το εγγύτερο στην εγκατάσταση. Τα επιπλέον έξοδα που προκύπτουν από την εφαρμογή των άρθρων 2 και 4 μπορούν να καταλογιστούν, στο πλαίσιο της λογιστικής, στη διανομή ή στη μεταφορά και να ληφθούν υπόψη κατά τον προσδιορισμό της αμοιβής διαμετακομίσεως.»

7 Το άρθρο 3 του Stromeinspeisungsgesetz, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 1998, φέρνοντας τον τίλο «Ποσό της αποζημιώσεως», ορίζει:

«1. Όσον αφορά το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται από την υδραυλική ενέργεια, από το αέριο που προέρχεται από χώρους διαθέσεως απορριμμάτων ή εγκαταστάσεις καθαρισμού καθώς και από βιομάζα, η αμοιβή ανέρχεται στο 80 % τουλάχιστον του μέσου εσόδου ανά κιλοβατώρα που προέρχεται από την προμήθεια ηλεκτρικού ρεύματος σε όλους τους τελικούς καταναλωτές από τις επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας. Στην περίπτωση σταθμών παραγωγής υδραυλικής ενέργειας ή εγκαταστάσεων επεξεργασίας αερίου προερχομένου από χώρους διαθέσεως απορριμμάτων ή εγκαταστάσεις καθαρισμού των οποίων η ισχύς υπερβαίνει τα 500 κιλοβάτ, ο κανόνας αυτός ισχύει μόνο για το τμήμα του ηλεκτρικού ρεύματος που παρέχεται κάθε λογιστικό έτος που αντιστοιχεί σε 500 διαιρουμένου διά της ισχύος της εγκαταστάσεως σε κιλοβάτ· η ισχύς καθορίζεται από τον ετήσιο μέσον όρο της πραγματικής μέγιστης ισχύος που μετράται για κάθε μήνα. Η τιμή του επιπλέον ηλεκτρικού ρεύματος ανέρχεται στο 65 % τουλάχιστον του μέσου εσόδου υπό την έννοια της πρώτης προτάσεως.

2. Όσον αφορά το ρεύμα που παράγεται από την ηλιακή ή την αιολική ενέργεια, η αποζημίωση ανέρχεται στο 90 % τουλάχιστον του μέσου εσόδου υπό την έννοια της πρώτης προτάσεως της παραγράφου 1.

3. Το μέσο έσοδο που πρέπει να ληφθεί υπόψη υπό την έννοια των παραγράφων 1 και 2 είναι η δημοσιευόμενη ετησίως από την ομοσπονδιακή στατιστική υπηρεσία αξία για το προηγούμενο ημερολογιακό έτος, εκφραζόμενη άνευ φόρου επί του κύκλου εργασιών σε πφένιχ ανά κιλοβατώρα. Για τον υπολογισμό της αμοιβής κατ' εφαρμογήν των παραγράφων 1 και 2, πρέπει το ποσό να στρογγυλευτεί δύο θέσεις μετά το κόμμα.»

- 8 Ενώ, λόγω της τροποποίησης του Stromeinspeisungsgesetz με τον νόμο του 1994, η καθορισθείσα αμοιβή για το ηλεκτρικό ρεύμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, αυξήθηκε από 75 % σε 80 % του μέσου εσόδου ανά κιλοβατώρα που προέρχεται από την προμήθεια ηλεκτρικού ρεύματος σε όλους τους τελικούς καταναλωτές, η αμοιβή που καθορίζεται για το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται από ηλιακή και αιολική ενέργεια, στην οποία αναφέρεται το άρθρο 3, παράγραφος 2, δεν άλλαξε από την έναρξη της ισχύος του Stromeinspeisungsgesetz.
- 9 Η αρχική διατύπωση του άρθρου 4 του Stromeinspeisungsgesetz, με τίτλο «Ρήτρα σκληρότητας», είχε ως εξής:

«1. Οι προβλεπόμενες από τα άρθρα 2 και 3 υποχρεώσεις δεν υφίστανται οσάκις η τήρησή τους συνιστά περίπτωση αδικαιολόγητης σκληρότητας ή καθιστά αδύνατη την τήρηση εκ μέρους της επιχειρήσεως παροχής ηλεκτρικής ενέργειας των υποχρεώσεών της που απορρέουν από την Bundestarifordnung Elektrizität της 18ης Δεκεμβρίου 1989 (BGBl. 1989 I, σ. 2255). Σε παρόμοια περίπτωση, οι υποχρεώσεις μεταβιβάζονται στην επιχείρηση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας σε προηγούμενο στάδιο παραγωγής.

2. Υπάρχει περίπτωση αδικαιολόγητης σκληρότητας, μεταξύ άλλων, οσάκις η επιχείρηση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας είναι εξαναγκασμένη να καθορίζει τις τιμές της σε επίπεδο αισθητά ανώτερο από εκείνο των παρόμοιων επιχειρήσεων παροχής ή ευρισκομένων σε προηγούμενο στάδιο παραγωγής.»

10 Ο νόμος του 1998 επέφερε πολλές τροποποιήσεις στο άρθρο 4 του Stromeinspeisungsgesetz. Πρόσθεσε σ' αυτό, αφενός, δύο νέες παραγράφους, οι οποίες κατέστησαν οι παράγραφοι 1 και 4. Αφετέρου, επέφερε ορισμένες προσαρμογές στην παλαιά παράγραφο 1, η οποία κατέστη η νέα παράγραφος 2. Η πρώτη παράγραφος 2, η οποία παρέμεινε αμετάβλητη, κατέστη η νέα παράγραφος 3. Συνεπώς, το άρθρο 4 του Stromeinspeisungsgesetz, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 1998, έχει ως εξής:

«1. Στο μέτρο που οι κιλοβατώρες για τις οποίες πρέπει να καταβληθεί αμοιβή υπερβαίνουν το 5 % του συνόλου των κιλοβατώραν που παρέσχε η επιχείρηση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, κατά τη διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους, μέσω του δικτύου της, ο εκμεταλλεζόμενος το ευρισκόμενο σε προηγούμενο στάδιο της παραγωγής δίκτυο υποχρεούται να επιστρέψει στην επιχείρηση παροχής τα επιπλέον έξοδα που οφείλονται στις κιλοβατώρες που υπερβαίνουν το μερίδιο αυτό. Στην περίπτωση εκμεταλλεζομένων δίκτυα ευρισκόμενα σε προηγούμενο στάδιο της παραγωγής, η επιβάρυνση λόγω του δικαιώματος για επιστροφή υπό την έννοια της πρώτης προτάσεως επίσης αποτελεί μέρος των επιπλέον αυτών εξόδων. Ελλείψει μιας τέτοιας επιχειρήσεως εκμεταλλεύσεως, η προβλεπόμενη από το άρθρο 2, πρώτη πρόταση, υποχρέωση εξαφανίζεται όσον αφορά τις επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας που βρίσκονται στην κατάσταση την οποία αφορούν η πρώτη και η δεύτερη πρόταση, στην αρχή του ημερολογιακού έτους που έπεται της πραγμάτωσής της καταστάσεως αυτής, στην περίπτωση εγκαταστάσεων που δεν είχαν ακόμη ολοκληρωθεί κατά το κύριο μέρος τους κατά τον χρόνο αυτό. Αν πρόκειται για επιχειρήσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ο σχετικός χρόνος είναι ο χρόνος της εγκαταστάσεως του ιστού και του δρομέα.

2. Οι προβλεπόμενες από τα άρθρα 2 και 3 υποχρεώσεις δεν υφίστανται αν, ακόμη και σε περίπτωση εφαρμογής της ρήτρας επιστροφής της παραγράφου 1, η τήρησή τους συνιστά περίπτωση αδικαιολόγητης σκληρότητας. Σε παρόμοια περίπτωση, οι υποχρεώσεις μεταβιβάζονται στον εκμεταλλεζόμενο το ευρισκόμενο σε προηγούμενο στάδιο παραγωγής δίκτυο.

3. Συντρέχει περίπτωση αδικαιολόγητης σκληρότητας μεταξύ άλλων οσάκις η επιχείρηση παροχής ηλεκτρικής ενέργειας είναι εξαναγκασμένη να καθορίζει τις τιμές της σε αισθητά υψηλότερο επίπεδο από αυτό των τιμών παρομοίων επιχειρήσεων παροχής ηλεκτρικής ενέργειας ή επιχειρήσεων ευρισκομένων σε προηγούμενο στάδιο παραγωγής.

4. Το ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας πρέπει να συντάξει μια έκθεση για το Bundestag ως προς τα αποτελέσματα της ρήτηρας για τις περιπτώσεις σκληρότητας το αργότερο έως το 1999, και εν πάση περιπτώσει σε εύθετο χρόνο, ώστε να θεσπιστεί άλλη αντισταθμιστική κανονιστική ρύθμιση πριν παραχθούν οι προβλεπόμενες από την παράγραφο 1, τρίτη πρόταση, συνέπειες.»

- 11 Από τη διάταξη περί παραπομπής καθώς και από τις γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι, με έγγραφο της 14ης Αυγούστου 1990, η Γερμανική Κυβέρνηση, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, γνωστοποίησε στην Επιτροπή, ως κρατική ενίσχυση, το σχέδιο νόμου που κατέστη, αφού εκδόθηκε, ο *Stromeinspeisungsgesetz*. Με έγγραφο της 19ης Δεκεμβρίου 1990, η Επιτροπή ενέκρινε το κοινοποιηθέν σχέδιο, αφού έκρινε, αφενός, ότι το σχέδιο αυτό ήταν σύμφωνο προς τους στόχους της ενεργειακής πολιτικής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και, αφετέρου, ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αποτελούν μικρό μόνο μέρος του ενεργειακού τομέα και ότι τα επιπλέον έσοδα καθώς και οι επιπτώσεις στις τιμές του ρεύματος ηλεκτρικής ενέργειας θα ήσαν ανάξιες λόγου. Η Επιτροπή πάντως κάλεσε τη Γερμανική Κυβέρνηση να της παράσχει πληροφορίες ως προς την εφαρμογή του *Stromeinspeisungsgesetz*, ο οποίος επρόκειτο να επανεξεταστεί δύο έτη μετά την έναρξη της ισχύος του, και τόνισε ότι οποιαδήποτε τροποποίηση ή παράταση του εν λόγω νόμου θα έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενης ανακοινώσεως.
- 12 Από τη διάταξη περί παραπομπής και από τις γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει επίσης ότι, κατόπιν πολυαριθμών καταγγελιών προερχομένων από επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, η Επιτροπή γνωστοποίησε, με έγγραφο της 25ης Οκτωβρίου 1996, στον ομοσπονδιακό Υπουργό

Οικονομίας τις αμφιβολίες της ως προς το αν, λαμβάνοντας υπόψη την αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος αιολικής προελεύσεως, ο *Stromeinspeisungsgesetz* εξακολουθούσε να συμβιβάζεται προς τις διατάξεις της Συνθήκης περί κρατικών ενισχύσεων. Με το έγγραφο αυτό, η Επιτροπή προέβη σε πολλές προτάσεις περί τροποποιήσεως όσον αφορά την εφαρμοστέα στην αιολική ενέργεια ρύθμιση και διευκρίνισε ότι, αν το *Bundestag* δεν ήταν διατεθειμένο να τροποποιήσει τον *Stromeinspeisungsgesetz* συναφώς, αυτή ίσως να υποχρεωνόταν να προτείνει στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας τα κατάλληλα μέτρα υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης, προκειμένου ο νόμος να καταστεί συμβατός προς τις ισχύουσες κοινοτικές διατάξεις του τομέα των ενισχύσεων.

13 Επιπλέον, από τις γραπτές παρατηρήσεις της *Windpark Reußenköge III GmbH* (στο εξής: *Windpark*) και του ομόσπονδου κράτους του *Schleswig-Holstein*, παρεμβαινόντων στη διαφορά της κύριας δίκης, καθώς και από τις παρατηρήσεις της Επιτροπής προκύπτει ότι, κατόπιν αιτήματος αυτής, η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή για την πρόοδο των εργασιών σχετικά με το σχέδιο νόμου περί νέας ρυθμίσεως του ενεργειακού δικαίου. Με έγγραφο της 29ης Ιουλίου 1998, δηλαδή μετά την έναρξη της ισχύος του νόμου του 1998, η Επιτροπή γνωστοποίησε στον ομοσπονδιακό Υπουργό Οικονομίας ότι, ενόψει των εξελίξεων σε κοινοτικό επίπεδο όσον αφορά, μεταξύ άλλων, ενδεχόμενες προτάσεις εναρμονίσεως των κανόνων σε θέματα παροχής ηλεκτρικού ρεύματος προερχομένου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δεν σκεφτόταν να λάβει επίσημη απόφαση σχετικά με τον *Stromeinspeisungsgesetz*, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 1998, πριν από τη σύνταξη της υπουργικής εκθέσεως επί των αποτελεσμάτων της ρήτηρας σκληρότητας του άρθρου του 4, παράγραφος 4, αν και ο Γερμανός νομοθέτης, κατά την έκδοση του νόμου του 1998, δεν έλαβε υπόψη τις διατυπωθείσες στο έγγραφό της της 25ης Οκτωβρίου 1996 προτάσεις.

14 Τέλος, από μια υποσημείωση δημοσιευθείσα με τον νόμο του 1998 προκύπτει ότι με αυτόν, του οποίου το άρθρο 1 έχει τον τίτλο «*Gesetz über die Elektrizitäts- und Gasversorgung*» (νόμος περί της παροχής ηλεκτρικής ενέργειας και αερίου), μεταφέρθηκε στο εθνικό δίκαιο η οδηγία 96/92/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1996, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ L 27, σ. 20).

- 15 Η οδηγία αυτή, της οποίας η τρίτη αιτιολογική σκέψη βεβαιώνει ότι ουδόλως επηρεάζει την εφαρμογή της Συνθήκης, και ιδίως τις διατάξεις της σχετικά με την εσωτερική αγορά και τον ανταγωνισμό, ορίζει στο άρθρο της 8, παράγραφοι 3 και 4, που αποτελεί μέρος του κεφαλαίου IV, με τίτλο «Εκμετάλλευση του δικτύου μεταφοράς», τα εξής:

«3. Το κράτος μέλος δικαιούται να επιβάλει στον διαχειριστή, όταν κατανέμει τα φορτία στις εγκαταστάσεις παραγωγής, να δίδει προτεραιότητα στις εγκαταστάσεις παραγωγής που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή απορρίμματα ή που παράγουν συνδυασμένα ενέργεια και θερμότητα.

4. Ένα κράτος μέλος μπορεί, για λόγους ασφαλείας εφοδιασμού, να επιτάσσει να δίδεται προτεραιότητα κατά την κατανομή φορτίων στις εγκαταστάσεις παραγωγής που χρησιμοποιούν εγχώριες πηγές πρωτογενούς ενεργειακού καυσίμου, σε αναλογία που δεν υπερβαίνει κατά τη διάρκεια ενός ημερολογιακού έτους το 15 % της συνολικής ποσότητας πρωτογενούς ενέργειας η οποία απαιτείται για την παραγωγή του ηλεκτρισμού που καταναλώνεται στο εν λόγω κράτος μέλος.»

- 16 Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο της 11, παράγραφος 3, που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο V, με τίτλο «Εκμετάλλευση του δικτύου διανομής»,

«το κράτος μέλος δικαιούται να επιβάλει στον διαχειριστή του δικτύου διανομής, κατά την κατανομή των φορτίων στις εγκαταστάσεις παραγωγής, να δίδει προτεραιότητα στις εγκαταστάσεις παραγωγής που χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ή απορρίμματα ή που παράγουν συνδυασμένα ενέργεια και θερμότητα».

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Η PreussenElektra εκμεταλλεύεται στη Γερμανία πλέον των είκοσι συμβατικών και πυρηνικών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής καθώς και ένα δίκτυο διανομής ηλεκτρικού ρεύματος υψηλής και υπερυψηλής τάσεως. Μέσω του δικτύου αυτού, η PreussenElektra προμηθεύει ηλεκτρικό ρεύμα σε περιφερειακές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, σε σημαντικές δημοτικές επιχειρήσεις και σε βιομηχανικές επιχειρήσεις.
- 18 Η Schleswig είναι μία περιφερειακή επιχείρηση παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, η οποία αγοράζει το ηλεκτρικό ρεύμα το οποίο χρειάζεται για να προμηθεύει τους πελάτες της στο ομόσπονδο κράτος Schleswig-Holstein σχεδόν αποκλειστικά από την PreussenElektra.
- 19 Η PreussenElektra διαθέτει 65,3 % των μετοχών της Schleswig. Τα υπόλοιπα 34,7 % κατέχουν διάφορες δημοτικές αρχές του ομόσπονδου κράτους του Schleswig-Holstein.
- 20 Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Stromeinspeisungsgesetz, η Schleswig έχει την υποχρέωση να αγοράζει το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται στη ζώνη της εφοδιασμού από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, περιλαμβανομένης της αιολικής ενέργειας. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι το μερίδιο της αιολικής ενέργειας των συνολικών πωλήσεων ηλεκτρικού ρεύματος της Schleswig, το οποίο ήταν της τάξεως του 0,77 % το 1991, αυξήθηκε κατά τρόπο συνεχή και αναμένεται ότι θα φθάσει περίπου το 15 % το 1998. Συνεπώς, το επιπλέον κόστος που βαρύνει τη Schleswig λόγω της υποχρεωτικής αγοράς στην ελάχιστη τιμή που καθορίζει ο Stromeinspeisungsgesetz, το οποίο ανερχόταν σε 5,8 εκατομμύρια γερμανικά μάρκα (DEM) το 1991, θα ανέλθει σε περίπου 111,5 εκατομμύρια DEM το 1998, εκ των οποίων μόνον τα 38 εκατομμύρια DEM περίπου θα πρέπει να επιβαρύνουν τη Schleswig, λαμβάνοντας υπόψη την εφαρμογή του αντισταθμιστικού μηχανισμού που εισήγαγε ο νόμος του 1998 στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του Stromeinspeisungsgesetz.
- 21 Στο τέλος του Απριλίου 1998, ο εφοδιασμός της Schleswig σε ηλεκτρικό ρεύμα παραγόμενο από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας έφθασε το 5 % της ποσότητας ηλε-

κτρικού ρεύματος που πωλήθηκε κατά τη διάρκεια ολόκληρου του προηγούμενου έτους. Η Schlesweg συνέταξε τότε τιμολόγιο για την PreussenElektra, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του Stromeinspeisungsgesetz, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο του 1998 (στο εξής: τροποποιηθείς Stromeinspeisungsgesetz), των επιπλέον εξόδων για την αγορά ηλεκτρικού ρεύματος προερχομένου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ζητώντας αρχικά από αυτήν τμηματικές πληρωμές 10 εκατομμυρίων DEM μηνιαίως.

- 22 Η PreussenElektra κατέβαλε το αιτηθέν ποσό για τον μήνα Μάιο του 1998, διατηρώντας πάντως το δικαίωμα να ζητήσει ανά πάσα στιγμή την επιστροφή του, πράγμα το οποίο έπραξε με την ενώπιον του Landgericht Kiel ασκηθείσα αγωγή για την επιστροφή ποσού 500 000 DEM, που αποτελούσε το μερίδιο του καταβληθέντος στη Schlesweg ποσού σε αντιστάθμιση των επιπλέον εξόδων που είχε προκαλέσει η εκ μέρους της αγορά αιολικής ενέργειας. Το Landgericht αναφέρει στην περί παραπομπής διάταξή του ότι τα εν λόγω επιπλέον έξοδα δεν μπορούν να μετακυληθούν στους πελάτες της Schlesweg εφόσον ο Υπουργός Ενέργειας του ομόσπονδου κράτους του Schleswig- Holstein αρνήθηκε να εγκρίνει αίτηση για την τροποποίηση των τιμολογίων της Schlesweg.
- 23 Ενώπιον του Landgericht, η PreussenElektra ισχυρίστηκε ότι το αιτούμενο ποσό είχε καταβληθεί στη Schlesweg χωρίς νόμιμη αιτία και έπρεπε να αποτελέσει αντικείμενο επιστροφής στο μέτρο που το άρθρο 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz, στο οποίο στηριζόταν η πληρωμή αυτή, ήταν αντίθετο προς τις απευθείας εφαρμοστέες διατάξεις της Συνθήκης περί κρατικών ενισχύσεων και, επομένως, δεν μπορούσε να έχει εφαρμογή. Η τροποποίηση του πεδίου εφαρμογής του Stromeinspeisungsgesetz και η θέσπιση κανόνα περί κατανομής των επιπλέον εξόδων, που απορρέουν από τον νόμο του 1998, καθιστούσαν αναγκαία, πριν από την έναρξη της ισχύος αυτού, την εφαρμογή της διαδικασίας του άρθρου 93 της Συνθήκης, πράγμα το οποίο η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας παρέλειψε να πράξει. Επομένως, η PreussenElektra ζήτησε από το εθνικό δικαστήριο να υποχρεώσει τη Schlesweg να της επιστρέψει το ποσό των 500 000 DEM, συν τους τόκους 5 % από τις 15 Ιουλίου 1998.
- 24 Η Schlesweg ζήτησε την απόρριψη της αγωγής αυτής. Ενώ αναγνώρισε ότι ο τροποποιηθείς Stromeinspeisungsgesetz περιείχε ένα ανασχευασμένο σύστημα ενισχύσεων, υποστήριξε ότι το άρθρο του 4 συνιστούσε απλό κανόνα περί ανακατανομής, που απέβλεπε στην άμβλυνση των συνεπειών που υφίσταντο οι επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος λόγω των άρθρων 2 και 3 του

τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz και, εξεταζόμενο μεμονωμένα, δεν είχε συνεπώς τον χαρακτήρα ενισχύσεως υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης. Επομένως, αφενός, τα άρθρα 2 και 3 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz δεν έθιγαν την έννομη σχέση μεταξύ της PreussenElektra και της Schleswig, οπότε το Landgericht δεν μπορούσε, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, να μην τα εφαρμόσει. Αφετέρου, η μη εφαρμογή του άρθρου 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz δεν έθιγε την υποχρέωση της Schleswig να αγοράζει ηλεκτρικό ρεύμα παραγόμενο από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στις καθορισθείσες ελάχιστες τιμές. Συνεπώς, το αποτέλεσμα της επιβολής κυρώσεως που απορρέει από την άμεση εφαρμογή του άρθρου 93, παράγραφος 3, τρίτη περίοδος, της Συνθήκης δεν καθιστά δυνατή ούτε την επιβολή κυρώσεως στην παράνομη ενίσχυση που συνιστούν τα άρθρα 2 και 3 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz, ούτε την απαγόρευση της εφαρμογής του άρθρου 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz, οπότε η επίδικη πληρωμή έπρεπε να θεωρηθεί ότι πραγματοποιήθηκε για νόμιμη αιτία.

- 25 Αφενός, διαπιστώνοντας ότι η Επιτροπή δεν είχε ενημερωθεί, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, για τις τροποποιήσεις που επέφερε στον Stromeinspeisungsgesetz ο νόμος του 1998, το Landgericht έκρινε ότι το ερώτημα αν η νέα διατύπωση αυτού στο σύνολό της ή ορισμένα από τα στοιχεία της συνιστούν κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης εξακολουθούσε να είναι λυσιτελής, ακόμη και αν η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή είχαν ήδη χαρακτηρίσει ως ενίσχυση το αρχικό καθεστώς του Stromeinspeisungsgesetz στο πλαίσιο της διαδικασίας γνωστοποίησεως που διεξήχθη το 1990. Πράγματι, κατά το Landgericht, ακόμη και αν οι τροποποιήσεις τις οποίες επέφερε ο νόμος του 1998 στον Stromeinspeisungsgesetz έπρεπε να θεωρηθούν ότι συνιστούν τροποποίηση του αρχικού καθεστώτος, η διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης έπρεπε να εφαρμοστεί στο εν λόγω τροποποιηθέν καθεστώς μόνον αν αυτό το ίδιο συνιστούσε καθεστώς ενισχύσεων υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης.

- 26 Αφετέρου, το Landgericht έκρινε ότι η υποχρέωση αγοράς ηλεκτρικού ρεύματος παραγομένου στη Γερμανία από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, υπό όρους που δεν μπορούσαν να επιτευχθούν σε μια ελεύθερη αγορά, μπορούσε να προκαλέσει πτώση της ζήτησεως ηλεκτρικού ρεύματος παραγομένου σε άλλα κράτη μέλη, οπότε δεν μπορούσε να αποκλειστεί η ύπαρξη εμποδίου στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών, απαγορευομένου από το άρθρο 30 της Συνθήκης.

- 27 Υπό τις συνθήκες αυτές, κρίνοντας ότι η ερμηνεία των άρθρων 30, 92 και 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ήταν αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς που εκκρεμούσε ενώπιόν του, το Landgericht Kiel αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί η αμοιβή για παροχή ηλεκτρικού ρεύματος (“Stromeinspeisevergütung”) και η ρύθμιση περί επιστροφής, σύμφωνα με το άρθρο 2 ή 3 ή 4, ή σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 2 έως 4, του Gesetz über die Einspeisung von Strom aus erneuerbaren Energien in das öffentliche Netz, της 7ης Δεκεμβρίου 1990 (BGBl. I, σ. 2633), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 3, παράγραφος 2, του Gesetz zur Neuregelung des Energiewirtschaftsrechts, της 24ης Απριλίου 1998 [BGBl. I, σ. 730 (734-736)], κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΚ;

Πρέπει το άρθρο 92 της Συνθήκης ΕΚ να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι η βασική έννοια της ενισχύσεως περιλαμβάνει επίσης τις εθνικές ρυθμίσεις οι οποίες αποσκοπούν στη στήριξη του αποδέκτη της πληρωμής, όπου όμως οι απαιτούμενοι πόροι στηρίξεως δεν προέρχονται ούτε εμμέσως ούτε αμέσως από δημόσιους προϋπολογισμούς, αλλά επιβαρύνουν, λόγω της εκ του νόμου υποχρεωτικής αγοράς σε καθορισμένες ελάχιστες τιμές, ορισμένες επιχειρήσεις ενός κλάδου, οι οποίες δεν μπορούν, για νομικούς και πραγματικούς λόγους, να μετακυλήσουν τις δαπάνες αυτές στον τελικό καταναλωτή;

Πρέπει το άρθρο 92 της Συνθήκης ΕΚ να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι η βασική έννοια της ενισχύσεως περιλαμβάνει επίσης τις εθνικές ρυθμίσεις οι οποίες ρυθμίζουν μόνον την κατανομή των δαπανών μεταξύ επιχειρήσεων διαφορετικών επιπέδων παραγωγής, οι οποίες προκλήθηκαν από υποχρεωτικές αγορές και ελάχιστες αμοιβές, αν η νομοθετική σύλληψη καταλήγει στην πράξη σε διαρκή κατανομή των επιβαρύνσεων αυτών, χωρίς η επιβαρυνόμενη επιχείρηση να λαμβάνει αντιπαροχή;

- 2) Εφόσον στο πρώτο ερώτημα δοθεί αρνητική απάντηση, σε σχέση με το άρθρο 4 του [τροποποιηθέντος] Stromeinspeisungsgesetz:

Πρέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι το ανασταλτικό αποτέλεσμα της διατάξεως αυτής δεν εκτείνεται μόνο στη στήριξη καθεαυτή, αλλ' επίσης στις εκτελεστικές διατάξεις, όπως είναι το άρθρο 4 του [τροποποιηθέντος] Stromeinspeisungsgesetz;

- 3) Εφόσον δοθεί αρνητική απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα:

Πρέπει το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι υφίσταται ποσοτικός περιορισμός των εισαγωγών ή μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος μεταξύ κρατών μελών υπό την έννοια του άρθρου 30 της Συνθήκης ΕΚ, αν εθνική ρύθμιση υποχρεώνει επιχειρήσεις να αγοράζουν ηλεκτρικό ρεύμα από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε ελάχιστες τιμές και επιπλέον χρησιμοποιεί τους εκμεταλλευόμενους δίκτυα για να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση άνευ αντιπαροχής;»

Επί του παραδεκτού

- 28 Η Windpark και το ομόσπονδο κράτος του Schleswig-Holstein (στο εξής: παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης) καθώς και η Γερμανική Κυβέρνηση αμφισβητούν το παραδεκτό ολόκληρης ή μέρους της διατάξεως περί παραπομπής.
- 29 Πρώτον, οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης ισχυρίζονται ότι η διάταξη περί παραπομπής έχει πολλά κενά ή πραγματικές πλάνες.

- 30 Υποστηρίζουν συναφώς ότι το αιτούν δικαστήριο έκρινε εσφαλμένως, αφενός, ότι η Επιτροπή δεν είχε ενημερωθεί για τις τροποποιήσεις που επέφερε ο νόμος του 1998 στον *Stromeinspeisungsgesetz* και, αφετέρου, ότι οι επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος δεν μπορούσαν, για πραγματικούς και νομικούς λόγους, να μετακυλήσουν στον τελικό καταναλωτή τις δαπάνες που φέρουν λόγω της αμοιβής του άρθρου 3 του τροποποιηθέντος *Stromeinspeisungsgesetz*.
- 31 Δεύτερον, οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης και η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζουν ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν συνιστά πραγματική αλλά ολοσχερώς κατασκευασμένη διαφορά.
- 32 Παρατηρούν συναφώς ότι η ενάγουσα και η εναγομένη της κύριας δίκης συμφωνούν ως προς το ότι οι συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 2 έως 4 του τροποποιηθέντος *Stromeinspeisungsgesetz* είναι αντίθετες προς το κοινοτικό δίκαιο. Η *Preussen-Elektra* εντούτοις είχε προβεί στην αντισταθμιστική πληρωμή του άρθρου 4 του τροποποιηθέντος *Stromeinspeisungsgesetz*, ζητώντας αμέσως τη μερική επιστροφή της. Υποστηρίζουν επίσης ότι η *PreussenElektra* είναι ο κύριος μέτοχος της *Schleswig* και, εξ αυτού του λόγου, είχε αξιόλογη επίδραση στις νομικές αποφάσεις και θέσεις αυτής.
- 33 Τρίτον, οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης και η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζονται ότι τα υποβληθέντα ερωτήματα δεν είναι λυσιτελή για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 34 Ως προς τα σχετικά με την ερμηνεία των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης ερωτήματα, οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης υπενθυμίζουν ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, *Lorenz*, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 9), εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να καθορίσει τη διαδικασία για τη δικαστική επιδίωξη του αμέσου αποτε-

λέσματος του άρθρου 93, παράγραφος 3, τρίτη περίοδος, της Συνθήκης. Όμως, το αιτούν δικαστήριο δεν ανέφερε αν και υπό ποιες προϋποθέσεις η PreussenElektra είχε, στο πλαίσιο της γερμανικής έννομης τάξεως, δικαίωμα για επιστροφή των ποσών που ζητεί και, επομένως, δεν αποδείκνυε το λυσιτελές των προδικαστικών ερωτημάτων έναντι του εθνικού δικαίου.

- 35 Επιπλέον, οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης ισχυρίζονται ότι, κατά πάγια νομολογία (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 17ης Μαρτίου 1993, C-72/91 και C-73/91, Sloman Neptun, Συλλογή 1993, σ. I-887, σκέψεις 11 και 12), το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για να ερμηνεύσει την έννοια της ενισχύσεως κατά το άρθρο 92 της Συνθήκης μόνον αν η διαδικασία του προηγούμενου ελέγχου που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης δεν τηρήθηκε. Όμως, αφενός, ο Stromeinspeisungsgesetz, στην αρχική του διατύπωση, κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή και εγκρίθηκε από αυτήν, αφετέρου, οι τροποποιήσεις τις οποίες επέφερε ο νόμος του 1998 στον Stromeinspeisungsgesetz δεν συνιστούν τροποποίηση ενισχύσεως, υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η οποία θα χρειαζόταν νέα κοινοποίηση. Εν πάση περιπτώσει, η ανταλλαγή αλληλογραφίας που πραγματοποιήθηκε πριν και μετά την έκδοση του νόμου του 1998 μεταξύ των γερμανικών αρχών και της Επιτροπής ίσχυε, αφενός, ως κοινοποίηση εκ μέρους της Γερμανικής Κυβερνήσεως των τροποποιήσεων που ο νόμος αυτός επέφερε στον Stromeinspeisungsgesetz και, αφετέρου, ως σιωπηρή έγκριση εκ μέρους της Επιτροπής των εν λόγω τροποποιήσεων.
- 36 Η Γερμανική Κυβέρνηση θεωρεί ότι η απάντηση στα σχετικά με το άρθρο 92 της Συνθήκης ερωτήματα δεν είναι αναγκαία για να καταστεί δυνατό στο αιτούν δικαστήριο να εκδώσει την απόφασή του στο μέτρο που, στη διαφορά της κύριας δίκης, το μόνο καθοριστικό ερώτημα είναι αν η Schleswag έχει δικαίωμα για αντισταθμιστική πληρωμή δυνάμει του άρθρου 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz, το οποίο, πάντως, ρυθμίζει μόνο την κατανομή των επιβαρύνσεων που οφείλονται στην πληρωμή της αμοιβής για παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και δεν περιέχει ενίσχυση υπέρ των αποδεκτών της αμοιβής αυτής.
- 37 Ως προς το σχετικό με το άρθρο 30 της Συνθήκης ερώτημα, οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης και η Γερμανική Κυβέρνηση υπογραμμίζουν ότι η διαφορά της κύριας δίκης δεν έχει διασυνοριακό χαρακτήρα και ότι η ενάγουσα και η εναγομένη της

κύριας δίκης επίσης δεν απέδειξαν ότι ο τροποποιηθείς *Stromeinspeisungsgesetz* τις εμποδίζει να εισάγουν ηλεκτρικό ρεύμα προερχόμενο από άλλα κράτη μέλη.

- 38 Πρέπει να υπομνηστεί ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθρο 177 της Συνθήκης συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, απόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δίκης του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Δικαστήριο υποχρεούται, καταρχήν, να απαντήσει (βλ., ιδίως, απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, *Bosman*, Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 59).
- 39 Εντούτοις, το Δικαστήριο έχει επίσης δεχθεί ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, πρέπει να ερευνά τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από τον εθνικό δικαστή, προκειμένου να ελέγξει κατά πόσον είναι αρμόδιο να απαντήσει (βλ. συναφώς απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1981, 244/80, *Foglia*, Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 21). Δεν είναι δυνατόν να προβληθεί άρνηση απαντήσεως σε προδικαστικό ερώτημα εθνικού δικαστηρίου παρά μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου την οποία ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμα όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (βλ., ιδίως, προπαρατεθείσα απόφαση *Bosman*, σκέψη 61· απόφαση της 13ης Ιουλίου 2000, C-36/99, *Idéal tourisme*, Συλλογή 2000, σ. I-6049, σκέψη 20, και απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, C-322/98, *Kachelmann*, Συλλογή 2000, σ. I-7505, σκέψη 17).
- 40 Εν προκειμένω, όσον αφορά, πρώτον, τα φερόμενα κενά και τις πραγματικές πλάνες της διατάξεως περί παραπομπής, αρκεί να υπομνηστεί ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο αλλά στο εθνικό δικαστήριο να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά που προκάλεσαν τη διαφορά και να συναγάγει εξ αυτών τα αναγκαία συμπεράσματα για την απόφαση που καλείται να εκδώσει (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 1999, C-435/97, *WWF* κ.λπ., Συλλογή 1999, σ. I-5613, σκέψη 32).

- 41 Δεύτερον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η ασκηθείσα από την PreussenElektra αγωγή αποσκοπεί στην επιστροφή του ποσού που αυτή υποχρεώθηκε να πληρώσει στη Schleswag σε αντιστάθμιση του επιπλέον κόστους που προέκυψε γι' αυτήν από την αγορά ηλεκτρικού ρεύματος προερχομένου από αιολική ενέργεια, στην οποία προέβη κατ' εφαρμογήν της υποχρεωτικής αγοράς, την οποία προβλέπει ο τροποποιηθείς Stromeinspeisungsgesetz, από τους παραγωγούς αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στη δική της ζώνη εφοδιασμού.
- 42 Επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η διαφορά της κύριας δίκης έχει υποθετικό χαρακτήρα.
- 43 Βεβαίως, η Schleswag έχει συμφέρον, όπως και η PreussenElektra, να θεωρηθεί ότι τα άρθρα 2 και 3 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz, που προβλέπουν την εν λόγω υποχρεωτική αγορά και καθορίζουν την τιμή που πρέπει συνεπώς να πληρωθεί, συνιστούν παράνομη ενίσχυση, την πληρωμή της οποίας συνεπώς θα μπορούσε να αποφύγει. Πάντως, η διαφορά της κύριας δίκης δεν αφορά την ενίσχυση που η Schleswag, κατ' εφαρμογήν των άρθρων 2 και 3 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz, φέρεται ότι παρέχει στους παραγωγούς ηλεκτρικού ρεύματος από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αλλά το τμήμα της φερομένης αυτής ενισχύσεως που η PreussenElektra όφειλε να επιστρέψει στη Schleswag δυνάμει του άρθρου 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz.
- 44 Δεδομένου ότι οι υποχρεώσεις αυτές της Schleswag και της PreussenElektra απορρέουν απευθείας από τον τροποποιηθέντα Stromeinspeisungsgesetz, η διαφορά μεταξύ της ενάγουσας και της εναγομένης στην κύρια δίκη δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί διαδικαστική κατασκευή που κανόνισαν οι διάδικοι της κύριας δίκης προκειμένου να οδηγηθεί το Δικαστήριο στη λήψη θέσεως επί ορισμένων ζητημάτων κοινοτικού δικαίου, τα οποία δεν ανταποκρίνονται σε αντικειμενική ανάγκη συμφύη με την επίλυση της διαφοράς.

- 45 Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι το αιτούν δικαστήριο δέχθηκε την παρέμβαση στη διαφορά της κύριας δίκης, προς στήριξη των αιτημάτων της Schlesweg, της Windpark και του ομόσπονδου κράτους του Schleswig-Holstein, οι οποίοι υποστηρίζουν τη νομιμότητα των άρθρων 2 και 3 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz.
- 46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι η PreussenElektra είναι η κύρια μέτοχος της Schlesweg δεν μπορεί να στερήσει τη διαφορά που τις φέρει αντιμέτωπες από τον πραγματικό της χαρακτήρα.
- 47 Τέλος, διαπιστώνεται ότι, στην περί παραπομπής διάταξή του, το Landgericht προσδιόρισε επαρκώς το εθνικό κανονιστικό πλαίσιο και εξήγησε σαφώς τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι τα ερωτήματα που υποβάλλει είναι λυσιτελή και ότι η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς.
- 48 Αφενός, ως προς τα σχετικά με τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης ερωτήματα, το αιτούν δικαστήριο ανέφερε, ειδικότερα, όπως προκύπτει και από τη σκέψη 25 της παρούσας αποφάσεως, ότι το ερώτημα αν ο τροποποιηθείς Stromeinspeisungsgesetz συνιστά ενίσχυση προηγείται του ερωτήματος αν οι τροποποιήσεις που ο νόμος του 1998 επέφερε στην αρχική διατύπωση του Stromeinspeisungsgesetz συνιστούν τροποποίηση ενίσχυσεως, υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, χρήζουσα της εφαρμογής της προβλεπόμενης από τη διάταξη αυτή διαδικασίας ενόψει της θεσπίσεως της εν λόγω τροποποιήσεως.
- 49 Το αιτούν δικαστήριο εξήγησε επίσης ότι, αν η διαδικασία του προηγούμενου ελέγχου κακώς δεν τηρήθηκε, σ' αυτό θα απόκειται να συναγάγει, σύμφωνα με το

εθνικό του δίκαιο, τις συνέπειες του αμέσου αποτελέσματος του άρθρου 93, παράγραφος 3, τρίτη περίοδος, της Συνθήκης, αποφασίζοντας ότι το τροποποιηθέν καθεστώς του Stromeinspeisungsgesetz δεν μπορεί να εφαρμοστεί και ότι τα ποσά που κατέβαλε η PreussenElektra στη Schleswig πρέπει να επιστραφούν.

- 50 Όπως αναγνωρίζουν οι παρεμβαίνοντες της κύριας δίκης, το επιχείρημα που στηρίζεται στο ότι το δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύσει την έννοια της ενισχύσεως κατά το άρθρο 92 της Συνθήκης μόνον αν η διαδικασία του προηγούμενου ελέγχου που προβλέπει το άρθρο 93, παράγραφος 3, δεν τηρήθηκε χρήζει της ερμηνείας του κριτηρίου της τροποποίησης ενισχύσεως ή του περιεχομένου του ανασταλτατικού αποτελέσματος της τρίτης περιόδου της τελευταίας αυτής διατάξεως, ερμηνεία η οποία συνιστά αυτό τούτο το αντικείμενο ορισμένων από τα υποβληθέντα ερωτήματα.
- 51 Το ίδιο ισχύει για το επιχείρημα της Γερμανικής Κυβερνήσεως που στηρίζεται στο ότι μια απάντηση στα σχετικά με το άρθρο 92 της Συνθήκης ερωτήματα δεν είναι αναγκαία στο μέτρο που, στη διαφορά της κύριας δίκης, μόνον το άρθρο 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz διέπει τις σχέσεις μεταξύ της PreussenElektra και της Schleswig. Πράγματι, τα σχετικά με το άρθρο 92 της Συνθήκης ερωτήματα αφορούν ακριβώς το ερώτημα αν το άρθρο 4 του τροποποιηθέντος Stromeinspeisungsgesetz συνιστά μόνο του ή σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 και 3, καθεστώς ενισχύσεων υπό την έννοια της διατάξεως αυτής.
- 52 Αφετέρου, ως προς το σχετικό με το άρθρο 30 της Συνθήκης ερώτημα, αρκεί να παρατηρηθεί ότι δεν φαίνεται κατά τρόπο πρόδηλο ότι η αιτουμένη ερμηνεία δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 53 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί απάντηση.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 92 της Συνθήκης

- 54 Διαπιστώνεται εκ προοιμίου ότι, αφενός, δεν αμφισβητείται ότι η υποχρεωτική αγορά, σε ελάχιστες τιμές, του παραγομένου από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ηλεκτρικού ρεύματος, όπως αυτή που προβλέπουν τα άρθρα 2 και 3 του τροποποιηθέντος *Stromeinspeisungsgesetz*, παρέχει ασφαλές οικονομικό πλεονέκτημα στους παραγωγούς αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος, καθόσον τους εξασφαλίζει, χωρίς κανένα κίνδυνο, υψηλότερα κέρδη από αυτά που θα πραγματοποιούσαν αν αυτή δεν υπήρχε.
- 55 Αφετέρου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι από την απάντηση που έδωσε η Γερμανική Κυβέρνηση σε γραπτή ερώτηση του Δικαστηρίου προκύπτει ότι μόνο σε δύο από τις οκτώ κύριες γερμανικές επιχειρήσεις που παράγουν ηλεκτρικό ρεύμα και εκμεταλλεύονται δίκτυα μεταφοράς ηλεκτρικού ρεύματος υψηλής τάσεως, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η *PreussenElektra*, το Δημόσιο έχει την πλειοψηφία των μετοχών. Επιπλέον, από την απάντηση αυτή προκύπτει ότι η *PreussenElektra* είναι θυγατρική κατά ποσοστό 100 % άλλης εταιρίας, η οποία ανήκει κατά 100 % σε ιδιώτες. Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 19 της παρούσας αποφάσεως, το 65,3 % της *Schleswig* ανήκει στην *PreussenElektra* και μόνον το 34,7 % ανήκει σε ορισμένες κοινοτικές αρχές του ομόσπονδου κράτους *Schleswig-Holstein*.
- 56 Λαμβάνοντας υπόψη τα προεκτεθέντα, θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα κατ' ουσίαν ερωτάται αν κανονιστική ρύθμιση κρατών μέλους, η οποία, αφενός, υποχρεώνει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος να αγοράζουν το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται στη ζώνη τους εφοδιασμού από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε ελάχιστες τιμές, ανώτερες από την πραγματική οικονομική αξία αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος και, αφετέρου, κατανέμει το οικονομικό βάρος που προκύπτει από την υποχρέωση αυτή μεταξύ των εν λόγω επιχειρήσεων παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και των ιδιωτικών επιχειρήσεων εκμεταλλεύσεως δικτύων ηλεκτρικού ρεύματος σε προηγούμενο στάδιο της παραγωγής, συνιστά κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 57 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ορίζει ότι οι ενισχύσεις, που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με

κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό με την ευνοϊκή μεταχείριση ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής, είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά κατά το μέτρο που επηρεάζουν το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο.

58 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ενισχύσεις υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, πρέπει να θεωρούνται μόνον τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται αμέσως ή εμμέσως με κρατικούς πόρους. Συγκεκριμένα, η διάκριση που γίνεται στη διάταξη αυτή μεταξύ των «ενισχύσεων που χορηγούνται από τα κράτη» και των «ενισχύσεων που χορηγούνται με κρατικούς πόρους» δεν σημαίνει ότι όλα τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται από τα κράτη συνιστούν ενισχύσεις, ανεξαρτήτως του αν χρηματοδοτούνται από κρατικούς πόρους, αλλά σκοπό έχει να περιλάβει απλώς στην έννοια αυτή τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται απευθείας από το κράτος, καθώς και τα πλεονεκτήματα που χορηγούνται από δημόσιους ή ιδιωτικούς φορείς τους οποίους έχει ορίσει ή ιδρύσει το κράτος αυτό (βλ. αποφάσεις της 24ης Ιανουαρίου 1978, 82/77, Van Tiggele, Συλλογή τόμος 1978, σ. 15, σκέψεις 24 και 25· Sloman Neptun, προπαρατεθείσα, σκέψη 19· της 30ής Νοεμβρίου 1993, C-189/91, Kirsammer-Hack, Συλλογή 1993, σ. I-6185, σκέψη 16· της 7ης Μαΐου 1998, C-52/97 έως C-54/97, Viscido κ.λπ., Συλλογή 1998, σ. I-2629, σκέψη 13· της 1ης Δεκεμβρίου 1998, C-200/97, Ecotrade, Συλλογή 1998, σ. I-7907, σκέψη 35, και της 17ης Ιουνίου 1999, C-295/97, Piaggio, Συλλογή 1999, σ. I-3735, σκέψη 35).

59 Εν προκειμένω, διαπιστώνεται ότι η υποχρέωση, που επιβλήθηκε στις ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, να αγοράζουν σε καθορισμένες ελάχιστες τιμές το παραγόμενο από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ηλεκτρικό ρεύμα δεν συνεπάγεται άμεση ή έμμεση μεταφορά κρατικών πόρων στις επιχειρήσεις που είναι παραγωγοί αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος.

60 Επομένως, η κατανομή της οικονομικής επιβαρύνσεως, που απορρέει για τις ιδιωτικές αυτές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος από την εν λόγω υποχρέωση αγοράς, μεταξύ αυτών και άλλων ιδιωτικών επιχειρήσεων επίσης δεν μπορεί να αποτελεί άμεση ή έμμεση μεταφορά κρατικών πόρων.

- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, το γεγονός ότι η υποχρέωση αγοράς επιβάλλεται από τον νόμο και απονέμει αναμφισβήτητο πλεονέκτημα σε ορισμένες επιχειρήσεις δεν μπορεί να της προσδώσει τον χαρακτήρα κρατικής ενισχύσεως υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 62 Το συμπέρασμα αυτό δεν μπορεί να ανασκευασθεί από το γεγονός, που ανέφερε το αιτούν δικαστήριο, ότι το οικονομικό βάρος που απορρέει από την υποχρέωση αγοράς σε ελάχιστες τιμές μπορεί να μετακυληθεί κατά τρόπο αρνητικό στα οικονομικά αποτελέσματα των επιχειρήσεων που υπόκεινται στην υποχρέωση αυτή και να προκαλέσει, συνεπώς, μείωση των φορολογικών εσόδων του κράτους. Πράγματι, η συνέπεια αυτή είναι συμφυής προς μια τέτοια κανονιστική ρύθμιση και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί μέσο για την παροχή στους παραγωγούς ηλεκτρικού ρεύματος από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ορισμένου πλεονεκτήματος το βάρος του οποίου φέρει το κράτος (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις *Sloman Neptun*, σκέψη 21, και *Ecotrade*, σκέψη 36).
- 63 Επικουρικώς, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προφύλαξη της πρακτικής αποτελεσματικότητας των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης, σε συνδυασμό με το άρθρο 5 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 10 ΕΚ), απαιτεί η έννοια της κρατικής ενισχύσεως να ερμηνεύεται κατά τέτοιον τρόπο ώστε να εκτείνεται επίσης στα μέτρα στηρίξεως τα οποία, όπως αυτά που προβλέπει ο τροποποιηθείς *Stromeinspeisungsgesetz*, αποφασίζονται από το κράτος αλλά χρηματοδοτούνται από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Στηρίζει την ανάλυσή της, κατ' αναλογία, στη νομολογία του Δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 81 ΕΚ), σε συνδυασμό με το άρθρο 5 της ίδιας Συνθήκης, απαγορεύει στα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα, ακόμη και με τη μορφή νόμων ή κανονιστικών αποφάσεων, ικανά να εξαλείψουν την πρακτική αποτελεσματικότητα των εφαρμοστέων επί των επιχειρήσεων κανόνων ανταγωνισμού (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 17ης Νοεμβρίου 1993, C-2/91, *Meng*, Συλλογή 1993, σ. I-5751, σκέψη 14).
- 64 Αρκεί να τονιστεί συναφώς ότι, αντίθετα προς το άρθρο 85 της Συνθήκης, το οποίο αφορά μόνον τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων, το άρθρο 92 της Συνθήκης αφορά άμεσα τα μέτρα που προέρχονται από τα κράτη μέλη.

- 65 Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 92 της Συνθήκης αρκεί καθεαυτό για να απαγορεύσει τις κρατικές συμπεριφορές που αφορά, το δε άρθρο 5 της Συνθήκης, το οποίο, στο δεύτερο εδάφιο του, προβλέπει ότι τα κράτη μέλη απέχουν από κάθε μέτρο που δύναται να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της Συνθήκης, δεν μπορεί να χρησιμεύσει για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω άρθρου 92 στις κρατικές συμπεριφορές που δεν εμπίπτουν σ' αυτό.
- 66 Επομένως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους, η οποία, αφενός, υποχρεώνει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος να αγοράζουν το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται στη ζώνη εφοδιασμού τους από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε ελάχιστες τιμές υψηλότερες από την πραγματική οικονομική αξία αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος και, αφετέρου, κατανέμει το οικονομικό βάρος που προκύπτει από την υποχρέωση αυτή μεταξύ των εν λόγω επιχειρήσεων παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και των ιδιωτικών επιχειρήσεων εκμεταλλεύσεως δικτύων ηλεκτρικού ρεύματος σε προηγούμενο στάδιο της παραγωγής, δεν συνιστά κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης.
- 67 Ενόψει της απαντήσεως αυτής, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το οποίο τέθηκε μόνο στο μέτρο που η υποχρέωση αγοράς σε καθορισμένες ελάχιστες τιμές θα συνιστούσε κρατική ενίσχυση, ενώ η κατανομή του απορρέοντος από αυτήν οικονομικού βάρους δεν θα αποτελούσε κρατική ενίσχυση.

Επί της ερμηνείας του άρθρου 30 της Συνθήκης

- 68 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση είναι ή όχι ασύμβατη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

- 69 Επ' αυτού πρέπει κατ' αρχάς να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 30 της Συνθήκης, απαγορεύοντας μεταξύ των κρατών μελών τα μέτρα ισοδύναμου με ποσοτικό περιορισμό αποτελέσματος επί των εισαγωγών, περιλαμβάνει όλα τα εθνικά μέτρα που είναι ικανά να παρεμβάλουν εμπόδια άμεσα ή έμμεσα, πραγματικά ή δυνητικά στο ενδοκοινοτικό εμπόριο (βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 1974, 8/74, Dassonville, Συλλογή τόμος 1974, σ. 411, σκέψη 5).
- 70 Δεύτερον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι προκύπτει επίσης από τη νομολογία του Δικαστηρίου ότι η επιβαλλόμενη σε όλους τους επιχειρηματίες κράτους μέλους υποχρέωση να εφοδιαστούν με συγκεκριμένο προϊόν από κρατικό προμηθευτή μέχρις ορισμένου ποσοστού περιορίζει εξίσου τις δυνατότητες εισαγωγής του προϊόντος αυτού εμποδίζοντας τους επιχειρηματίες αυτούς να εφοδιαστούν για μέρος των αναγκών τους από επιχειρηματίες ευρισκομένους σε άλλα κράτη μέλη (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 10ης Ιουλίου 1984, 72/83, Campus Oil κ.λπ., Συλλογή 1984, σ. 2727, σκέψη 16, και της 20ής Μαρτίου 1990, C-21/88, Du Pont de Nemours Italiana, Συλλογή 1990, σ. I-889, σκέψη 11).
- 71 Προκύπτει σαφώς από τα άρθρα 1 και 2 του τροποποιηθέντος *Stromspeisungsgesetz* ότι η υποχρέωση αγοράς που επιβάλλεται στις επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος ισχύει μόνο για το ηλεκτρικό ρεύμα που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας εντός του πεδίου ισχύος του νόμου αυτού και εντός της αντίστοιχης ζώνης εφοδιασμού εκάστης ενδιαφερομένης επιχειρήσεως και μπορεί για τον λόγο αυτό να εμποδίσει, τουλάχιστον εν δυνάμει, το ενδοκοινοτικό εμπόριο.
- 72 Πάντως, για να εκτιμηθεί αν μια τέτοια υποχρέωση αγοράς είναι εντούτοις συμβατή προς το άρθρο 30 της Συνθήκης, πρέπει να ληφθούν υπόψη, αφενός, ο σκοπός της οικείας κανονιστικής ρυθμίσεως και, αφετέρου, οι ιδιαιτερότητες της αγοράς του ηλεκτρικού ρεύματος.

73 Πρέπει να παρατηρηθεί συναφώς ότι η χρησιμοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για την παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος, την οποία επιδιώκει να προωθήσει μια κανονιστική ρύθμιση όπως ο τροποποιηθείς *Stromeinspeisungsgesetz*, είναι χρήσιμη για την προστασία του περιβάλλοντος στο μέτρο που συμβάλλει στη μείωση των εκπομπών αερίου με αποτέλεσμα το φαινόμενο του θερμοκηπίου, που περιλαμβάνονται μεταξύ των κυρίων αιτιών για τις κλιματικές αλλαγές που η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη μέλη έχουν αναλάβει την υποχρέωση να καταπολεμήσουν.

74 Για τον λόγο αυτό, η αύξηση της χρησιμοποίησης αυτής περιλαμβάνεται μεταξύ των στόχων που έχουν προτεραιότητα, τους οποίους η Κοινότητα και τα κράτη μέλη προτίθενται να επιδιώξουν ενόψει της εφαρμογής των υποχρεώσεων που έχουν αναλάβει δυνάμει της συμβάσεως-πλαίσιου των Ηνωμένων Εθνών για τις κλιματικές μεταβολές, εγκριθείσας εξ ονόματος της Κοινότητας με την απόφαση 94/69/EK του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1993 (ΕΕ 1994, L 33, σ. 11), καθώς και του πρωτοκόλλου της τρίτης Συνδιασκέψεως των συμβαλλομένων μερών της συμβάσεως αυτής, που έγινε στο Κιότο στις 11 Δεκεμβρίου 1997, υπογράφηκε από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα κράτη μέλη στις 29 Απριλίου 1998 [βλ., συναφώς, ιδίως, το ψήφισμα 98/C 198/01 του Συμβουλίου, της 8ης Ιουνίου 1998, για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΕΕ C 198, σ. 1), και την απόφαση 646/2000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Φεβρουαρίου 2000, σχετικά με τη θέσπιση πολυετούς προγράμματος για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Κοινότητα (Altener) (1998/2002) (ΕΕ L 79, σ. 1).

75 Επιβάλλεται η παρατήρηση ότι η πολιτική αυτή σκοπεύει επίσης στην προστασία της υγείας και της ζωής των προσώπων και των ζώων καθώς και στην προφύλαξη των φυτών.

76 Εξάλλου, όπως προκύπτει από το άρθρο 130 P, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 174, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ΕΚ), οι ανάγκες στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών της Κοινότητας. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ μετέφερε τη διάταξη αυτή, με ελαφρώς

τροποποιημένη μορφή, στο άρθρο 6 ΕΚ, το οποίο περιλαμβάνεται στο πρώτο της μέρος με τίτλο «Αρχές».

- 77 Εξάλλου, ρητώς προκύπτει από την εικοστή όγδοη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 96/92 ότι «για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος» επιτρέπει αυτή, στα άρθρα της 8, παράγραφος 3, και 11, παράγραφος 3, στα κράτη μέλη να δώσουν προτεραιότητα στην παραγωγή ηλεκτρικού ρεύματος από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- 78 Επιβάλλεται επίσης να παρατηρηθεί ότι η οδηγία αυτή, όπως προκύπτει από την τριακοστή ένατη αιτιολογική σκέψη της, συνιστά απλώς περαιτέρω φάση ελευθέρωσης της αγοράς του ηλεκτρικού ρεύματος και ότι αφήνει να διατηρηθούν εμπόδια στις εμπορικές συναλλαγές ηλεκτρικού ρεύματος μεταξύ των κρατών μελών.
- 79 Διαπιστώνεται επιπλέον ότι η φύση του ηλεκτρικού ρεύματος είναι τέτοια ώστε, άπαξ και γίνει δεκτό στο δίκτυο μεταφοράς ή διανομής, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί η προέλευση και ιδίως η πηγή ενέργειας από την οποία παρήχθη.
- 80 Η Επιτροπή έκρινε συναφώς, με την πρότασή της περί οδηγίας 2000/C 311 E/22 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προώθηση του ηλεκτρικού ρεύματος που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στην εσωτερική αγορά του ηλεκτρικού ρεύματος (ΕΕ 2000, C 311 E, σ. 320), που υποβλήθηκε στις 31 Μαΐου 2000, ότι η εφαρμογή, σε κάθε κράτος μέλος, ενός συστήματος πιστοποιητικών προελεύσεως του ηλεκτρικού ρεύματος που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, δυναμένων να αποτελέσουν αντικείμενο αμοιβαίας αναγνώρισεως, είναι απαραίτητο προκειμένου να καταστούν οι συναλλαγές αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος ταυτόχρονα αξιόπιστες και εφικτές στην πράξη.

81 Ενόψει όλων των προεκτεθέντων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, στο παρόν στάδιο εξέλιξης του κοινοτικού δικαίου περί της αγοράς του ηλεκτρικού ρεύματος, μια κανονιστική ρύθμιση όπως ο τροποποιηθείς Stromeinspeisungsgesetz δεν είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης.

Επί των δικαστικών εξόδων

82 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική και η Φινλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διάταξη της 13ης Οκτωβρίου 1998 το Landgericht Kiel, αποφαινεται:

- 1) **Κανονιστική ρύθμιση κράτους μέλους, η οποία, αφενός, υποχρεώνει τις ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής ηλεκτρικού ρεύματος να αγοράζουν το ηλεκτρικό**

ρεύμα που παράγεται στη ζώνη εφοδιασμού τους από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας σε ελάχιστες τιμές υψηλότερες από την πραγματική οικονομική αξία αυτού του είδους ηλεκτρικού ρεύματος και, αφετέρου, κατανέμει το οικονομικό βάρος που προκύπτει από την υποχρέωση αυτή μεταξύ των εν λόγω επιχειρήσεων παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και των ιδιωτικών επιχειρήσεων εκμεταλλεύσεως δικτύων ηλεκτρικού ρεύματος σε προηγούμενο στάδιο της παραγωγής, δεν συνιστά κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ).

- 2) Στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου περί της αγοράς του ηλεκτρικού ρεύματος, μια τέτοια κανονιστική ρύθμιση δεν είναι ασυμβίβαστη προς το άρθρο 30 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 28 ΕΚ).

Rodríguez Iglesias

Gulmann

Wathelet

Σκουρής

Edward

Puissochet

Jann

Sevón

Schintgen

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 13 Μαρτίου 2001.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias